

Водночас масштаби та обсяги работоргівлі в нашій країні продовжують залишатись загрозливими [3].

З метою попередження та боротьби з цим ганебним явищем, Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини були запропоновані такі напрями міжнародної взаємодії правоохоронних органів:

- укладення двосторонніх угод, спрямованих на попередження торгівлі людьми;
- розробка та здійснення заснованих на правах людини стратегій в області боротьби з торгівлею людьми;
- розробка та прийняття регіональних і субрегіональних договорів з питань боротьби з торгівлею людьми з використанням Палермського протоколу та відповідних міжнародних стандартів в області прав людини як вихідної точки і основи;
- розробка угод про співпрацю з метою сприяння якнайшвидшої ідентифікації потерпілих від торгівлі людей, включаючи обмін інформацією та надання інформації, пов'язаної з їх громадянською приналежністю і місцем проживання;
- створення механізмів сприяння обміну інформацією про торговців людьми та методи їх діяльності;
- здійснення співробітництва між судовими органами держав в ході розслідувань і судового провадження, що стосуються торгівлі людьми та пов'язаних з нею злочинів, зокрема, за посередництвом спільних методологій обвинувачення і спільних розслідувань;
- забезпечення того, щоб прохання про видачу, пов'язані з торгівлею людьми, розглядалися владою запитуваної держави без неналежних затримок;
- створення механізмів співпраці щодо конфіскації надходжень від торгівлі людьми;
- обмін інформацією та досвідом, що стосуються програм допомоги, повернення та інтеграції з метою забезпечення максимальної віддачі та ефективності [2, с. 27–29].

Таким чином, підвищення ефективності механізмів міжнародного поліцейського співробітництва у боротьбі з торгівлею людьми зумовлено вирішенням на державному та міждержавному рівнях питань, пов'язаних із встановленням юрисдикції, в тому числі на екстериторіальній основі; екстрадицією; взаємною правовою допомогою та співпрацею правоохоронних органів, включаючи обмін інформацією. Крім того, враховуючи, що в силу принципу «подвійної злочинності», протиправне діяння повинно визнаватися злочином за законодавством обох держав, доцільно, щоб торгівля людьми була криміналізована усіма державами.

-
1. Пособие по оценке систем уголовного правосудия // Международное сотрудничество. Общие вопросы. Нью-Йорк; Женева: Организация Объединённых наций, 2002. 29 с.
  2. Рекомендательные принципы и руководящие положения по вопросу о правах человека и торговле людьми. Нью-Йорк: Организация Объединённых наций, 2010. 37 с.
  3. Торговля людьми – сучасний прояв рабства. *Офіційний сайт Фастівської районної ради та Фастівської районної державної адміністрації*. URL: <http://fastiv-region.gov.ua/content/torg%D1%96vlyalyudmi-suchasni-proyav-rabstva>.

Ю. В. Кернякевич-Танасійчук,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
(Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ ВИДІВ ПОКАРАНЬ

У всі часи були і залишаються актуальними та дискусійними питання ефективності окремих видів покарань. Зупинимось на окремих з них.

Саме поняття «ефективності покарання» визначається як результативність застосовуваних за вироком суду до осіб, визнаних винними у вчиненні злочинів, заходів державного примусу, які позбавляють чи обмежують права цих осіб з метою відновлення

соціальної справедливості, а також з метою виправлення засудженого і попередження вчинення нових злочинів при умові зведення до мінімуму негативних наслідків і витрат цього процесу [1, с. 275].

Свого часу Ф. Р. Сундуrow звертав увагу на ефективність виконання покарання у виді позбавлення волі. Він писав: «Ефективність позбавлення волі можна визначити як найбільш повний збіг його науково обґрунтованих цілей з досягнутими результатами і найбільш оптимальний позитивний його вплив на суспільні відносини і виховання громадян в умовах соціалізму. З іншого боку, ефективним ми можемо назвати тільки таке покарання і лише тоді, коли його застосування, в тому числі і виконання, пов'язане з заподіянням мінімальної шкоди суміжним з ним соціальним цінностям, з одного боку, а з іншого – навпаки, широко дозволяє залучити для досягнення його цілей інші соціальні засоби» [2, с. 60].

М. О. Стручков слушно зазначав, що: «про ефективність позбавлення волі, а значить і про правильність тих положень виправно-трудової політики, які визначають основні риси позбавлення волі, можна судити по тому, чи вчиняють особи, звільнені з установ виконання покарань нові злочини, чи мають вони можливість вчиняти злочини і тим самим завдати суспільству шкоду під час відбування покарання, чи стримує сумний приклад засуджених від вчинення злочинів інших осіб» [3, с. 169].

Справді, надзвичайно важливим показником ефективності виконання покарання є правослухняна поведінка засуджених як під час, так і після відбування покарання.

Як показали результати проведеного нами опитування, засуджені після відбування покарання найбільше бояться не лише зіткнутися з упередженим ставленням з боку оточуючих (33,0%), їх також особливо турбують проблеми, пов'язані з відсутністю роботи (38,3%) та відсутністю житла (20,3%).

Саме соціальні проблеми, з якими зіштовхуються особи, звільнені з місць позбавлення волі, як правило, штовхають їх на вчинення нових злочинних діянь.

Тому реальна допомога у вирішенні питання зайнятості та працевлаштування, пошуку хоча б тимчасового житла позитивно впливає на поведінку людини, орієнтує її на дотримання норм законів та умов соціального співіснування.

Досліджуючи проблеми визначення ефективності альтернативних позбавленню волі покарань, С. В. Черкасов стверджує, що альтернативні покарання мають ряд переваг щодо позбавлення волі: більша міра відповідності певним категоріям злочинів і особистості злочинця, більше сприяння реабілітації злочинця в суспільстві, потребують значно менше витрат, аніж тюремне ув'язнення, сприяють зменшенню тюремної популяції, що надає можливість поліпшити умови тримання засуджених та підвищити ефективність процесу їх ресоціалізації [4, с. 214].

Більш ефективною системою виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі вважають 56,5% опитаних в результаті анонімного анкетування науковців, а також 63,6% респондентів серед засуджених.

Незважаючи на те, що скасування смертної кари в Україні відбулося ще 29 грудня 1999 року на підставі рішення Конституційного Суду України [5], питання ефективності та необхідності відновлення цього покарання надалі активно обговорюється у наукових та практичних колах.

Наші міркування з цього приводу якнайкраще ілюструють слова П. Л. Фріса, який наголошує, що в умовах повної корумпованості та фактичного розвалу системи досудового слідства та суду в Україні відновлення смертної кари призведе не тільки до страт невинних, а і може виступити засобом укріплення винних від заслуженого покарання, засобом розправи з противниками, конкурентами тощо [6, с. 162–163].

Необхідність відновлення смертної кари і відповідно її ефективність, як правило, обґрунтовують мінімальними затратами на її виконання. Але одночасно, у наукових дослідженнях відсутні переконливі докази того, що смертна кара є більш ефективним засобом зниження рівня злочинності, ніж інші види покарання [6, с. 163].

Т. В. Дуюнова, аналізуючи сучасний стан розробки проблем виконання покарання у виді довічного позбавлення волі, наводить позицію О. В. Беци, який звертав увагу на те, що ефективність смертної кари як виду покарання досить низька. Він стверджував, що за результатами досліджень ООН не було встановлено стабільного зв'язку між збільшенням

випадків застосування смертної кари і зменшенням рівня злочинності у країні. Навпаки, чим менше застосовувалася ця міра покарання, тим менше вчинялося злочинів, за які вона передбачалася. Вчений зазначав, що жорстокість з боку держави породжує жорстокість з боку громадян [7]. Тому перспективу, що відповідає проголошеному Конституцією України статусу справедливої, правової та соціальної держави, він вбачає саме у довічному позбавленні волі [8, с. 326].

Слід погодитися з наведеною позицією, однак існує багато проблемних питань, які ускладнюють визначення ефективності виконання цього виду покарання, зокрема: як оцінювати ефективність довічного позбавлення волі; на підставі яких критеріїв? Якщо брати за основу критерій досягнення такої мети як виправлення та ресоціалізація засудженого, то, очевидно, неможливо її досягти, якщо вже особі призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. Мабуть, у цьому випадку мають бути вироблені інші критерії для визначення ефективності цього виду покарання.

---

1. Лопашенко Н. А. О времени, с которого может оцениваться эффективность уголовного наказания. *Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф.*, 10–11 жовт. 2013 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2013. С. 275–278.

2. Сундуrow Ф. Р. Лишения свободы и социально-психологические предпосылки его эффективности. Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1980. 216 с.

3. Стручков Н. А. Советская исправительно-трудовая политика и ее роль в борьбе с преступностью. Саратов, 1970. 271 с.

4. Черкасов С. В. Альтернативні покарання: сучасний стан впровадження та проблеми ефективності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 3. С. 212–214.

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58–60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29.12.1999 р. № 11-рп/99. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>

6. Фріс П. Л. Права людини в контексті політики у сфері боротьби зі злочинністю. Вибрані праці. Івано-Франківськ: Фоліант. 2014. С. 141–195.

7. Беца А. В. Пожизненное заключение: каким ему быть. *Зеркало недели. Украина*. № 6. 7 февраля. 1997 г. URL: https://old.gazeta.zn.ua/LAW/pozhiznennoe_zaklyuchenie_kakim_emu_byt.html

8. Дуюнова Т. В. Сучасний стан наукової розробки проблем виконання покарання у виді довічного позбавлення волі. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 326–330.

Ю. І. Кіржецький,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ),

М. С. Кіржецька,

кандидат економічних наук,
асистент кафедри економіки підприємства та інвестицій
(НУ «Львівська політехніка»)

ЗАХОДИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ДЛЯ МІНІМІЗАЦІЇ РІВНЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Дослідження тіньової економіки, як однієї із загроз економічній безпеці, є актуальними для України, оскільки частка необлікованих офіційною статистикою транзакцій (за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [1]), що відбуваються внаслідок економічних відносин між суб'єктами господарювання становить 33% до обсягу офіційного ВВП.

В окремих секторах економіки: фінансова та страхова діяльність (54%) транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (45%); добувна промисловість